Број 267 У Новом Саду, у уторак 8 (21. децембра 1908. Година XLIV.

»Застава« излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г: Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. Јутарњи лист. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Шта је ново?

CLXXXV.

Др. Полит је у Бечу — ослобођен. Додуше, није био тужен, али је био сведок у Фридјунговом процесу. И Фридјунг и Кинбек, који заступа „Рајхспост“, издали су Политу најјајнију сведоџбу. На њега јединог не сумњају. На све друге, али на њега не. Он није велики издајник.

Ствар је у томе, што се у једном документу спомиње име Политово. Као да је Полит од српске владе добијао новаца, да је брани у страним новинама. Др. Полит пориче то и баца по могућству на радикалну странку.

Тада рече др. Фридјунг: Ја познајем положај дра Полита. И мени је упало оно место у документу. Ја сам већ у један мах хтео то место да избришем, али сам оставио да не буде нетачности...

Фридјунг! Он који напада све, сумњачи све, хтео је већ да избрише име дра Полита. На тој љубави, на том поверењу, што га ужива др. Полит код Фридјунга, честитамо другу Политу.

И онда долази онај други (од Рајхспоста) Кинбек и вели: Ни ми, ни „Рајхспост“ нисмо вас хтели напасти. Реч је о томе, да није Спалајковић тврдио о вама нешто, што не постоји. (То је бајаги Спалајковић метнуо неки новац у џеп, па рекао да је дао Политу).

Све је могуће, све, само је фетер Михл у Бечу — ослобођен од сумње. Ослободило га је — Фридјунгово друштво.

* * *

Боже мој, шта све није натрабуњао фетер Михл својим фетерима у Бечу.

Председник га пита: — Је ли вам познато, да у неким списима, који су овде прочитани стоји и ваше име?!

Др. Полит одговара: — Ја сам посланик угарског сабора и уређујем српски лист „Браник“.

Он не одговара одмах на оно што га питају, но хоће да каже ко је и шта је. Кад његов „Браник“ донесе неваљалства, па га због тог нападну, он онда вели: — Ено вам одговорног уредника „Браника“, шта сте напали мене. А у Бечу истиче како је „Браник“ — под њим.

Но није то било све. Полит је вешто уплео у разговор, како је он пре 30 и 40 година писао у Аугсбуршким новинама. Сад не пише више, али онда. Онда су у Европи мислили о његовим Политовим чланцима, да је велики политичар Бизмарк дао мисли за те чланке, а писао их је шеф пресбироа у пруском министарству. (На галерији се само чуло: Ау-а!)

И онда је причао бечким фетерима, како Пашић њега познаје. Вели, Пашић се не би усудио да му нуди новаца, да он ради против Аустро-Угарске. И онда се удари у прса и узвикну: — Ја сам веран син моје отаџбине и честит политичар.

* * *

Но др. Полит није се задовољио тим, да себе хвали, слави и узноси. Хтео је да се покаже и као мученик. Да изнесе како њега не воле Мађари, да би га због тог радије гледали у Бечу. И нападао је српске радикале.

Односно је, како га је Јаша Томић тужио због клевете. Каже: Суд је тражио од сабора, да ме изда. Имунитетски одбор угарског сабора решио је, да ме не изда. Но тада се догодило нешто, што се није догодило кроз 42 године. Угарски сабор је увек решавао, како имунитетски одбор предложи. Сад је угарски сабор решио, да ме изда суду. Шеф радикалне странке има тако велики углед у Угарској, а нарочито у мађарској независној странци, да ме је сабор издао суду.

Ето, како је др. Полит замазао уста, боље рећи уши фетерима у Бечу. Па да би његово, Политово, мученичество изгледало веће, питао га је др. Душан Поповић: — А од кад се ви борите са радикалима?

— Од 20 година, одговори Полит.

Разуме се, да су се њих двојица договорили, др. Полит и др. Поповић. Договорили се: Шта ће др. Поповић да пита, а шта ће Полит да одговори.

* * *

У један мах превари се др. Полит. И поче у својој брбљавости рагнагати, како то није ништа страшно примити новаца из Србије. То није кажњиво. Новине примају то. Само ако није у цели, да се ради против своје државе.

На то је Фридјунг изнео, да се он с тим не слаже. И рече, није никад мислио, да може др. Полит тачно што да каже. Чисто да човек посумња. Полит да тачно што каже!

Но напослетку се договорио Фридјунг са др. Кинбеком, и др. Кинбек на крају изјавио, да они нису мислили нападати дра Полита. Познају га. Него је и ту Спалајковић крив.

Као што видите: На крају ипак извађе клин из вреће: „Браћа се рукују мила!“

Парница

хрватско-српске коалиције против Фридјунга.

После исказа дра Боже Марковића дошао је исказ одељног шефа министарства спољних послова Спалајковића, који је ведрао посве и онај остали део са Фридјунгових докумената. У суду је био предлог, да се бечка берза упита, да ли је зајам Србије од 90 милиона још 1906. године закључен. Ако је доиста тако, како то наводи Спалајковић, онда је и „документ“ Фридјунгов о том зајму скроз лажан, јер се у њему изричито вели, да су преговори око тог зајма вођени у току 1907. године. Суд ће без сумње тај предлог уважити. Врло је занимљиво још, да од берлинске полиције још никако није стигао извештај, да ли се у речено време др. Божа Марковић, председник „Словенског Југа“ бавио доиста у Берлину, као што је навео, јер као што је познато, потврди ли се то, онда је и онај „документ“ Фридјунгов, да је Божа Марковић у речено време председавао у поменутој седници „Словенског Југа“, такође скроз лажан.

* * *

Врло је занимљиво Фридјунгово копрцање при Спалајковићевом исказу. Фридјунг истиче свој документ, како има у њему, да је Спалајковићу од српске владе дато, да преда Супилу, Лукинићу, Прибићевићу и Поточњаку 12 000 дичара. Наводи, како је Масарик у својој изјави такође посумњао, да је Спалајковић можда тај новац за себе задржао. И он, Фридјунг, пита сведока, шта мисли о том и позива га, ако је новац за себе задржао, да сад отворено призна, па ће и он, Фридјунг, онда тужитељима у том питању дати задовољштину. Још истиче, како Масарикова друга изјава, која је уследила на брзојавни позив Спалајковићев, он најмање овог потпуно не пере. Спалајковић изјављује, да он ову последњу Масарикову изјаву потпуно другче схвата но Фридјунг, јер Масарик сву важност ставља на оно условно „ако је тај Фридјунгов документ исправан, онда се ствар може само тако разумети, да је Спалајковић новац тај за себе задржао, пошто је јасно, да га речени тужитељи никад нису добили. Но чуди се Фридјунгу да ту ствар потрва, јер је српска влада одмах, чим је о том Фридјунг у јавности писао, дала званичну изјаву, која је и у „Новој Слободној Преси“ изашла. У тој званичној изјави српске владе одлучно се вели, да Спалајковић ни у име српске владе, нити ичије друго није имао прилике да прима и даје никакав новац било у Хрватску и Славонију или другде. То је пука измишљотина. После такове званичне изјаве, Спалајковић сматра за излишно о тој ствари и једну реч даље трошити. Даље је изјавио Спалајковић да је такође пута измишљотина да је стајао у вези са неким Стојановићем, којем је било поверено, да прокријум-чари бомбе у Аустрију. О „Словенском Југу“ рекао је још Спалајковић, да му никад није био члан, да у њега никад није улазио, да зна толико, да је то ђачко удружење и то јавно, а никако тајно. Тек у почетку овог процеса дознао је да је др. Божа Марковић, председник тог друштва. Поуздано зна, да то друштво са владом српском никакве везе није имало, о том се друштву у опште у старијим круговима врло мало говорило. Заступник Харпнер подноси предлог, да се умоли аустроугарски заступник у Београду гроф Форгач, да по дозволи српске владе у министарству спољних послова прегледа протоколе о „поверљивим“ извештајима и бројеве у њему, те се својим очима увери, да ли су искази о томе истинити. Бранилац Фридјунгов противи се томе предлогу, јер по његову схватању бројеви реченог протокола по исход ове парнице не могу имати никаква особита значаја. Суд ће донети одлуку у питању свог предлога. Тиме је расправа у суботу закључена и заказано продужење за понедељак.

Прилике у Црној Гори.

Писмо из Куча.

Прилике су код нас тешке и врло жалосне. Сваки дан нас власт затвара, убија и чине тако рећи што сами хоће. Непрестано трају насиља владе Томановића. Народ кучки је врло озлојеђен, што је проклета џелатска рука одузела живот једном врсном нашем прваку Илији Петровићу. С тим је књаз и влада његова учинила само једно велико зло. Кучки народ неће то опростити. Прије или послије вратиће жао за срамоту извиканом и проклетом Томановићу. Крвождер Вучинић је познат са свога тиранства, те се више не може трпјети. Вучинић је први био за то да се стријељају невини људи. Пиперском народу су већ дозлогрдила његова тиранства и насртаји на поједине људе. Врснијем Кучу не смије на очи изаћи — све се затвара и бјежи около. Бог сами зна, шта ће бити, али добро неће бити. Насиља, тиранства и крволоштва су превазишла сваку мјеру. Има неколико кукавних главара кучких, који стоје уз владу Томановића, али и њих сада љуто тишти убиство Илије Петровића, јер увиђају, да је на правди Бога изгубио живот. Народ гони главаре, да заједнички траже обрано. Стога сада ти жалосни главари, којима је преча она кукавна платица, него образ, поштење и правда, настоје да се правдају пред народом, па говоре: „Што ћемо вам, браћо Кучи — сила Бога не моли — књаз и влада тако захтијевају, а ми смо њихови поданици, па

морамо тако, иначе ће и нама влада ископати кућу и кућиште; па можемо дочекати оно, што је дочекао Петровић и други. Није друго, него трпимо још мало, па дâко сам Бог освијести књаза и пружи народу правде и слободе, те не дозволи, да се и даље пољијева брацка крв".

Бодрим се оком пази на Куче. Сваког пазарног дана, када Кучи силазе у варош Подгорицу, управитељ области тајно наређује подручнима, а и жандармерији, да се пази на Куче, куда иду, састају ли се гдјегод, ко иде с ким и уопште шта раде. Шпијуни досадише — гдјегод се који Куч макне, свуда га прати по који шпијун. Дође ли Куч у кафану, још није честито ни сјео, а већ за столом се створи изненада по који шпица, те му пили у очи, док овај не устане и пође даље. Племеници пок. Илије Петровића су у црно завити. На капама озгор, гдје је златом извезено име књажево, тамо је црним платном обавито. Са приватне стране се упозоравају, да не носе црне тапалаке на капама, али им још званично није наређено, да те жалосне знакове скину. Вјероватно, да ће им се и то забранити, те познајући наше прилике неће нас изненадити, ако због тих жалосних знакова, позатварају племенике и ближу родбину пок. Илије Петровића. Хоће Лазар Томановић, све му баста, па и то. Многу је мајку у црно завио, од како је ступио на каријеру министарску — зла му каријера. Не увиђа ли Томановић, да сав народ устаје против њега; не увиђа ли, зло га нашло, да га народ не може више трпјети, но или оставку, или ће и њему закукати црна кукавице.

Медун, 2. децембра 1909

Народњак.

Политичка криза у Угарској.

Најновије вести из Будимпеште јављају, да су се Хедервари и Лукач после своје аудијенције код краља бацили на посао, па преговарају. Хедервари се подуже саветовао са министром председником Векерлом, а Лукач са Јустом. О току тих преговора не зна се још ништа, али се толико вели, да су врло слаби изгледи, да ће ти преговори уродити плодом. Све се више верује, да ако Лукачу не пође за руком, да се споразуме са Јустом, онда ће Хедервари саставити владу, у коју ће ући и Лукач, па ако узмора, а то изгледа сигурно, распустиће и сабор и окушати срећу у новим изборима.

Занатлије против пијачарине.

Данас је око две стотине чланова занатлија из корпорације било код градског начелника, да га умоли, да и он са своје стране поради да се пијачарина укине. Градски начелник је на говоре занатлија приметио, да ће са своје стране учинити такођер, да се жеља занатлија и ратара пијачара испуни.

Поучна и забабавна села у Новом и Саду.

Јуче у недељу била су у Новом Саду два поучна и забавна села. Једно на Клиси, где је говорио управитељ новосадских српских вероисповедних школа Милан Ђ. Ђосић, а читао је професор совдашње више девојачке школе „Димитрије Матарашевић Друго је село било на Малом Јарку, где је говорио Јаша Томић, а читао је др. Лаза Бајић. У четвртак после подне у 3 сахата биће поучно и забавно село на Пејићеви салаши. У недељу ће бити на више места поучних и забавних села.

Грозан случај.

Нека млада жена, супруга једног домара, живила је у најбољем споразуму и задовољству са својим мужем, а сву своју бригу и љубав, осим разна посла посвећивала је своју лепој 5 годишњој ћерци. Пре неколико дана жена је некако клизнула у своме стану, те је тако несретно пала, да је главом ударила о под. Жена није осетила теже болове али приметило се да јој је тај ударац мало пореметио мозак. Истога дана изиђе жена из куће и заустави се пред једном књижаром. У излогу књижаре била је изложена једна књига са сликама, на насловној страни била је слика, која је приказивала, како једна мајка дави рођено дете. Ово је тако утицало на жену, да је о том свакому причала од познатих које би срела. Дан два после тога муж јој оде, као обично, на посао, а у кући остане жена сама и њихова 5 годишња девојчица. Дете се играло у соби, а жена обављала свој свакидашњи посао. На једном жена побесни и баци се са великом суровошћу на рођено дете и стаде га тако дуго гушити рукама за врат, док дете није угушила. Но то као да још није било доста, него дохвати мужеву бритву и прореже детету врат. Увидјевши касније ваљда, да је посве несвесно починила грозно дело, покушала себе сама убити, зарезавши себи бритвом врат. На њезино запомагање дојуре укућани, којима пуче пред очима ужасан призор. На поду је лежало у млази крви мртво тело угушеног и закланог детета, а недалеко њега превијала се у грозним мукама несретна мати „са зарезаним вратом, сва огрезла у крви. Мртво тело сиротног детета пренесено је одмах у мртвачницу, док је убога мајка у тешком стању пренесена у болницу. Ту је једва некако испричала, да је била захваћена нападајем бесомучности и да је починила злочин безвесно. Код преслушања власника куће, где је она била домарка и осталих кирајџија, ови су изјавили пред судом, о њој најлепше.

Часовник.

Ове године се навршило равно шест столећа, од како је први торњски сат, часовник, скренуо на себе пажњу и дивљење света. Обично се држи, да је први торњски часовник направио Талијанац час вничар Ђакомо деи Донди; тај је часовник године 1344. подигнут на торњ падовске палате Сигнорија Овај је часовник био право чудо, показивао је осим часова, дане, месеце, свеце, положај сунца и месеца, па и помрачења месеца. Међутим није то био први часовник на торњу. Још године 1309 такође у Италији у Милану, подигнут је на цркву св. Еустрогија торњски часовник Џепни часовник је постао доцније. Француски краљ Карол V. г 1380. добио је у поклон часовник за џеп, и држи се, да је то први џепни часовник. Џепни часовник, што показује и секунде, изумео је године 1500. Деурбах. Први џепни часовници били су много већи но данашњи. Нирнбершки бравар, Петар Хеле, направио је први џепне часовнике мање врсте, које су тада називали „нирнбершким јајима". Андреа Алциато, часовничар из Милана, саставио је године 1430. први будилник, о којему стари летописци чуда причају. Јер је тада било заиста право чудо, да часовник и сутрадан у одређено време почне звјрјати и само од себе запали свећу. Француског краља Хенрика III. пробудио је часовник баш оног дана када ће га убити, а добио га је дан пре из Италије. Године 1740 било је већ часовника, који су тачно показивали, какво ће бити време. Џепни часовник за показивање времена изумео је Грахам, а усавршио га је Џон Харисон, који је за то стекао Коплејеву златну медаљу После је са својим сином задобио награду од 400 000 круна, коју је на предлог Њутнов определила влада енглеске краљице Аче за изналазак справе, која ће на лађама стално показивати, какво се време има очекивати. Други Харисонов часовник за тачно показивање времена, који је био савршенији од првога, служио је Бајрону при путовању му око света од године 1764 до 1766 Године 1851. изумели су метеорологијски часовник, који уједно показује топлоту, време и колики је притисак ваздуха.

9,000 000 круна — поклон

Из Лондона јављају, да је тамошњи житељ Отон Бајт оставио лондонском универзитету 215.000 фуната штерлинга (9 милиона круна) за медицинска испитивања Ово је доиста леп поклон.

Време.

Према телеграфском извештају од 7 децембра може се очекивати благо време, местимице киша

Одговорни уредник
Константин Брадваровић.

Трговина.

Будимпешта, 16 децембра 1909. год.

(Брзојавни извештај).

Готова роба.

Раж прво квалитет 19 к. 30 п. до 19 к. 50 п.

Раж средње квалитет 19 к. 10 п до 19 к 20 п.

Јечам за храну 14 к 10 п. до 14 к. 50 пов.

Јечам за кување пива — к. — п. до — к. — п

Зоб прве квалитет 15 к. 70 п до 19 к. — п.

Зоб средње квалитет 15 к. — п. до 15 к. 40 п.

Кукуруз домаћи 14 к. 60 п. до 14 к 70 п.

Термини.

Жито за октобар 27 к. 82 п. до 27 к. 84 п.

Раж за април 1909. 19 к. 96 п. до 16 к. 98 п.

Кукуруз за мај 1910. 13 к. 26 пот до 13 к. 28 п.

Све од 100 кила

Излази је из штампе

„Проповедников Венац"

практичне православне проповеди за село, на све празничке и светитељске дане у години Добија се код писца свештеника

Вл Милутиновића — Митровица.

Код истог писца, а и код српске манастирске штампарије могу се добити још: **„Катихеза I раз. основне школе"**, и друго издање **„Катихеза за II. раз"**. Цена **„Проповедниковом Венцу"** 3 круне Катихезаме I. и II књига заједно 2 круне. За пошту 10 филера више. 1740 1—3

За своју опанчарску радњу

потребујем два **старија момка** који морају бити добри радници, а који могу одмах ступити. **Плата 15 новчића од пара** просечно.

Тоша Петковић

1741 1—3 **Ст. Пазова.**

Гостиница

на врло прометном месту у Новом Саду продајем из слободне руке ради другог подузећа. Упитати у администрацији овог листа 1745 1—2

ОДЛИЧАН ЛЕКОВИТИ

јако хранљиви

Коњак од јаја и чоколаде!!

У нарочитим боцама. Изврсно за малокрвне и болесне, снажи децу и породиље, лечнички одлично препоручено.

Искључива једина продаја

у **Жабљу** код

Косте Михајловића,

трговина шпецерија и деликатеса, рума, коњака и специјалитета. 1757 1—6

Овогодишњих босанских

ОРАЈА

на мало и велико разашиље уз поузеће

МИРКО ЋИРИЋ

трговац у **Митровици** (Оремској)

100 кила поставно овде железничка станица 1747 4—10

круна 40.

Књиговезац

који зна руком књиге златити и

Словослагач

који је вичан свима пословима могу **одмах** ступити у

штампарију

Симе Суботичког

1750 1—3 у Тителу.

ГОТОВЕ СУ

српске светитељске карте дописнице св. Никола, Божић, св. Стеван, св. Василије св. Јован итд слике су снимане са оригинала највећих српских уметника: **Уроша Предића и Паје Јовановића**, дивна израда, добити у свакој количини.

Препродавцима у црној боји 100 ком 2·80 а у бојама 100 ком. 5 круна

Само у књижарници

МИЛАНА ИВКОВИЋА

1727 8 10 у Новом Саду.

НОВИ ВРЛО ВЕЛИКИ

ГРАМОФОНА

прије коштао 200 фор. комад, данас **само 40 круна** нуди

Александар А. Мудрок

1126 13 Митровица (Срем).

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.